

NHÂN VẬT TRÍ THỨC TRONG VĂN XUÔI NGỌC GIAO

Nghiêm Thị Hồ Thu

Trường Đại học Khoa học - ĐH Thái Nguyên

TÓM TẮT

Nhà văn Ngọc Giao là cây bút đã viết nhiều tác phẩm có giá trị cho văn học hiện đại Việt Nam. Thế giới nhân vật trong văn xuôi Ngọc Giao phong phú, đa dạng đã góp phần khắc họa đầy đủ hơn diện mạo xã hội đương thời. Tuy nhiên, sự nghiệp văn chương cũng như thế giới nhân vật trong văn xuôi Ngọc Giao vẫn còn là vấn đề cần quan tâm nghiên cứu nhiều hơn. Qua khảo sát, thống kê, phân tích, so sánh thế giới nhân vật trong văn xuôi Ngọc Giao, chúng tôi bước đầu nhận thấy: Với cảm hứng cảm thương bi kịch, văn xuôi Ngọc Giao đã khắc họa hình ảnh người trí thức có khát vọng nhưng cuộc sống bấp bênh; người trí thức rơi vào bi kịch không thích nghi với cuộc sống thành thị xô bồ, phức tạp; người trí thức là nạn nhân của sự tha hóa và cảm dỗ; người trí thức dám mạnh dạn đến với cái mới, tự nhiên thể hiện những nhu cầu giải trí, vui chơi và đặc biệt là thể hiện tình yêu; người trí thức có nhiều trăn trở về cuộc đời.

Từ khóa: Văn xuôi; Ngọc Giao; nhân vật; trí thức; văn học Việt Nam.

Ngày nhận bài: 27/02/2020; Ngày hoàn thiện: 24/5/2020; Ngày đăng: 25/5/2020

IMAGE OF INTELLIGENT PEOPLE IN NGOC GIAO PROSE

Nghiêm Thị Hồ Thu

TNU - University of Sciences

ABSTRACT

Writer Ngọc Giao who has written many valuable works for modern Vietnamese literature. The world of characters in Ngọc Giao prose diversity have contributed to a more complete depiction contemporary social appearance. However, literary career as well character world in Ngọc Giao prose There is still a need for more research. Through surveys, statistics, analysis and comparisons the character world in Ngọc Giao prose, we initially noticed: With inspiring tragic compassion, prose Ngọc Giao depicted the image of an aspiring intellectual but life is not stable; intellectuals fall into tragedy not adapted to a busy, complicated urban life; intellectuals are victims of alienation and temptation; intellectuals dare to come to the new, naturally expresses the need for entertainment, entertainment and especially showing love; intellectuals have many concerns about life.

Keywords: Prose; Ngọc Giao; figure; intellectuality; Vietnamese literature.

Received: 27/02/2020; Revised: 24/5/2020; Published: 25/5/2020

1. Mở đầu

Nhân vật là phương tiện cơ bản để nhà văn có thể khái quát hiện thực một cách hình tượng. Nhà văn xây dựng lên các nhân vật để thể hiện nhận thức của mình về một cá nhân, một loại người hay một vấn đề hiện thực nào đó mà mình đã gặp gỡ, đã chứng kiến hay trải nghiệm. Nhân vật sẽ dẫn người đọc vào thế giới của một thời kì lịch sử xã hội, khám phá những mảnh đời, những số phận, những tính cách góp phần thể hiện đề tài, tư tưởng của nhà văn. Thế giới nhân vật trong văn xuôi Ngọc Giao khá phong phú, phản ánh được diện mạo của thời đại và xu hướng của loại hình nhân vật trong văn học hiện đại. Trong đó, nhân vật trí thức được xuất hiện với những nét đặc điểm mang tính thời đại và để lại nhiều cảm xúc. Đây là vấn đề cần được nghiên cứu đầy đủ hơn để thấy rõ đặc điểm sáng tác và hiệu quả nghệ thuật xây dựng nhân vật trong văn xuôi Ngọc Giao [1, tr. 3-9], [2, tr. 90-98].

Trí thức Tây học là loại hình nhân vật mới của văn học hiện đại. Đó là những con người mang trong mình những đặc điểm khác với trí thức thời trung đại. Trí thức trong văn học 1930 - 1945 là biểu tượng cho dân trí, tinh hoa của cộng đồng và là người đại diện cho cái mới, tiến bộ. Giai đoạn 1930-1945, viết về hình ảnh người trí thức, tiêu biểu phải nói đến các sáng tác của Nam Cao với những phản ánh về cuộc sống nghèo khổ và bi kịch tinh thần khi phải đối diện với những giấc mộng sự nghiệp không thành, tình thương không trọn vẹn. Các tác giả Tự lực văn đoàn lại tập trung xây dựng những hình ảnh người trí thức trẻ Tây học với giấc mộng đem tri thức, văn minh và khoa học phương Tây về với nông thôn. Văn xuôi Ngọc Giao với cảm hứng cảm thương bi kịch, ông chủ yếu đi sâu khắc họa những đoạn đời, những tình huống mâu thuẫn, cảnh ngộ trớ trêu của người trí thức trong bối cảnh xã hội nhiều khó khăn, vất vả và cũng ngầm gửi gắm ở họ những tư tưởng tiến bộ với hi vọng họ sẽ là những người có hiểu biết, suy nghĩ chín chắn có thể làm thay đổi cuộc đời những người dân cùng khổ.

2. Nội dung

Khác với người trí thức thời kì trung đại chỉ lo đèn sách, học hành thi cử, làm quan, hướng đạo, nhân vật trí thức trong văn xuôi Ngọc Giao mang những nét đặc trưng của thời đại mới với những đặc điểm như sau:

2.1. Người trí thức có khát vọng nhưng cuộc sống bấp bênh

Là một trong những tầng lớp mới được hình thành trong xã hội thuộc địa đương thời, *người trí thức có khát vọng nhưng cuộc sống bấp bênh*. Người trí thức trong văn xuôi Ngọc Giao cũng nghèo về vật chất và bất hạnh về tinh thần nhưng cũng có giấc mộng lớn, có lý tưởng lớn, tình cảm trong sáng, hy sinh cho tình yêu, hướng thiện nhưng cũng có lúc yếu mềm, sa đọa. Điều đó thể hiện qua các tác phẩm: *Hần học, Ở bãi, Một thời làm báo, Hội chợ chỉ là hội chợ, Tội lỗi ngoài ngưỡng cửa, Đời nó thế, Một ngày chủ nhật, Cầu sương, Nhà quê, Xóm Rá, Quan báo, Tôi làm thi sĩ, Trong phòng triển lãm...*

Được đào tạo, có đam mê văn chương, nhiều trí thức mơ ước mình có thể trở thành những công chức trung thành hữu ích với công việc, là thi sĩ, nhà văn, nhà báo nổi tiếng. Nhiều người trong số họ, có những ước mơ trở thành nhà báo, thi sĩ, nhà văn sẽ viết lên những tác phẩm thực sự có ích cho đời như các văn sĩ trong truyện *Xóm Rá, Quan báo* hay *Tôi làm thi sĩ*. Họ mơ ước mình sẽ có được những sáng tác được người đời ngợi ca, trân trọng. Họ cùng nhau mơ ước, ấp ủ có tờ báo văn cho riêng mình thỏa bút (*Quan báo*), cùng nhau đàm đạo, bàn luận góp ý cho ra đời những tác phẩm hay hấp dẫn (*Hội chợ chỉ là hội chợ*). Cuộc sống khó khăn nhiều lúc để đạt được vị trí trong xã hội, các trí thức cũng phải vất vả, sống vất vưởng, chạy loạn, sống trong đói rét thiếu thốn. Qua tác phẩm *Một thời làm báo, Ở bãi* hay những bài kí viết về chân dung các nhà văn như: *Chiêu niệm Vũ Trọng Phụng, Nhớ về Lan Khai, Hồi ức về nhà thơ Nguyễn Bính*, chúng ta thấy phần nào những khó khăn trong cuộc sống vật chất mà các văn sĩ phải bươn chải để sống với nghề. Đó là nhà văn Lan Khai, Vũ Trọng Phụng, Nguyễn Bính - những chân dung trí thức người thực việc

thực đã sống hết mình với đam mê văn chương cho dù trong cảnh luôn bị bệnh tật giày vò, áo the bạc, chiếc khăn sòn, bữa ăn chỉ có quả cà, đĩa rau nhưng các ông vẫn lấy thanh thủy cầm hơi khi nằm viết. Có người nhận được sự hi sinh của người thân để có một công việc ổn định như Thông trong *Hần học*. Để Thông học hành đến nơi đến chốn và có một việc làm ổn định, chị gái Thông đã phải hi sinh cả đời con gái để kiếm sống thậm chí bán thân để có tiền nuôi em ăn học và tìm kiếm được việc làm. Tự chung, họ đều là những trí thức có giấc mộng sẽ viết lên những tác phẩm làm đẹp cho đời, có giá trị cải tạo xã hội nhưng luôn phải đối diện với cuộc sống lam lũ, vất vả, thiếu thốn.

Ký chân dung văn học và những trang văn mang dấu ấn tự truyện là sự trải lòng cho một thế hệ với những tâm niệm và sự phản ánh trung thực về vấn đề thân phận của giới văn nghệ sĩ. Đó là những kinh nghiệm, phẩm chất nghề đáng quý và sự cảm thông, trân trọng với những thân phận hàn sĩ. Nhà văn có thể coi là nhân vật vừa là nghệ sĩ nhưng cũng là trí thức. Bởi hoạt động nghề nghiệp của họ vừa là lao động trí óc và có tri thức chuyên môn cần thiết cho hoạt động nghề nghiệp của mình vừa sáng tạo theo cảm hứng chủ quan để thể hiện tài năng và phong cách nghệ thuật. Qua các tác phẩm *Ở bãi*, *Xóm Rá*, *Chiêu niệm Vũ Trọng Phụng*, *Nhớ về Lan Khai*, *Hồi ức về Lê Văn Trương*, *Hồi ức về nhà thơ Nguyễn Bính*, chúng ta có những hình dung về cuộc sống của các văn sĩ hồi đầu thế kỉ XX. Ở đó có cả cái nhìn trực diện của người trong cuộc lúc đương thời mà chính bản thân nhà văn cũng trải qua và cũng có những cái nhìn có độ lùi nhất định của thời gian để suy ngẫm, nhận xét một cách chín chắn, sâu sắc với những bài viết khi nhà văn đã về già trải qua nhiều thăng trầm và kinh nghiệm cuộc đời.

Với cái nhìn vừa chủ quan vừa khách quan, nhìn từ hiện tại trông sang, từ quá khứ vọng về, nhà văn không ôn nghèo khổ nhưng từ cái tâm nghệ sĩ toát lên lòng tự hào, trân trọng những người cùng hội cùng thuyền và nói lên tiếng nói cảm thông cho sự thiệt thòi, bạc bẽo mà văn sĩ đương thời phải chịu đựng. Điều cơ

bản là nhà văn không đi miêu tả nhiều những nỗi khó khăn của các nhà văn, mà từ những khó khăn thường ngày mang tính đặc tả, nhà văn luôn nhìn ra những hiện tượng, những đối tượng miêu tả, thế giới thẩm mĩ cho những sáng tạo nghệ thuật và sức sáng tạo không ngừng của các văn sĩ. Ở *bãi* trong điều kiện khó khăn nhà văn phát hiện ra rằng: "Từ ngày trú ngụ dưới bãi sông, tôi thấy trong tâm hồn tôi có một cái gì mới mẻ, dường như một sự tiếp xúc hỗn độn hình bóng về tình cảm không rõ rệt... Hãy giản dị đi rồi sẽ quen. Khi giản dị, người ta mới thấy cái đẹp đúng nghĩa của cuộc đời" [3, tr. 155]. Sự hòa nhập cùng đoàn người khốn khổ nơi đây đã khiến "tôi" hiểu hơn cảnh sống những người lao động ở cùng bãi và cứu sống cuộc đời một bé gái khỏi cảnh bị bán thân. Và những trang giấy trắng, những câu chuyện dài vẫn được nung nấu chờ ngày được viết. Văn sĩ Linh trong *Xóm Rá* cũng là một văn sĩ có tài và có quan điểm nghệ thuật tiến bộ nhưng viết văn chẳng đủ ăn, nghề không nuôi được người, anh phải bỏ nghề thợ bút đi làm nghề thợ máy, rồi làm phu vác và đốt than nhưng trong tâm trí vẫn nung nấu những tư tưởng quan niệm nghệ thuật tiến bộ, những tác phẩm có giá trị.

Qua những bài kí chân dung viết về các tác giả Vũ Trọng Phụng, Lan Khai, Nguyễn Bính, Lê Văn Trương, Ngọc Giao đã đặc tả một số nét tính cách và khả năng nổi bật của mỗi nhà văn. Điều khiến chúng ta ấn tượng nhất ở họ là những tài năng được nảy mầm, sinh trưởng trong một môi trường sống khắc nghiệt nhưng họ vẫn vươn lên sống để viết, để sáng tạo. Nhà văn có cuộc sống khó khăn, cực khổ nhưng họ luôn đam mê, yêu nghề. Bằng sự cảm thông của người trong cuộc, Ngọc Giao đã góp thêm tiếng nói bênh vực cho những nhà văn có tài nhưng cuộc đời chịu nhiều bất công, xấu số, sống không ra sống bởi gánh nặng áo cơm. Đó là bi kịch muôn đời văn sĩ phải hứng chịu và đáng thương hơn khi những tài năng ấy đã ra đi rồi vẫn chưa được một ngày vui no ấm. Những cái chết nghèo, chết bệnh, chết khổ của các nhà văn vẫn như một ám ảnh trĩu lòng thương nhớ của tác giả về bạn văn.

2.2. Người trí thức rơi vào *bì kịch không thích nghi với cuộc sống thành thị xô bồ, phức tạp*

Mang trong mình những ước mơ và tư tưởng tiến bộ, bước ra khỏi làng quê truyền thống mong tìm được một cuộc sống mới tốt đẹp hơn nhưng người trí thức nhiều khi cũng không dễ gì hòa nhập mà phải đối diện với *bì kịch không thích nghi với thành thị xô bồ, phức tạp*. Không hòa hợp với cuộc sống thị thành, những người trí thức gốc thôn quê chạy trốn thành thị trở về với nông thôn để quên đi thực tại với nhiều éo le, bất hạnh. Đó là số phận của những người trí thức trong tiểu thuyết *Nhà quê*. Thái, Vĩnh, Diễm là ba trí thức có hoàn cảnh khác nhau. Thái vì mâu thuẫn gia đình sống không hạnh phúc trở về quê với mong muốn bán nhà đất để làm ăn thay đổi cuộc đời nhưng chính làng quê lại níu giữ phần hồn thiêng liêng khiến anh thay đổi có ý định ở quê lâu dài và có dự định mới trong sự nghiệp với mong muốn viết được những cuốn sách sẽ không là vầng nước, bọt mưa lâu nay Thái vẫn thấy rất nhiều ở các thư quán. Dường như về quê là nơi để Thái giải tỏa những mâu thuẫn, xung đột, bế tắc trong lòng và tìm ra lối đi mới cho bản thân. Vĩnh một sinh viên trường Luật về quê thăm anh chị nhưng không chịu được sự kiêu kì, cảnh về của chị dâu, sự quá trớn của cô cháu gái, cảnh xa hoa, trường giả của người anh với cái thú "đánh tổ tôm, phóng ô tô với vợ con ra tỉnh ăn cơm tây rồi về để đi săn và lại để đánh tổ tôm" [4, tr. 68]. Anh chán nản lặng lẽ xếp đồ đi khỏi nhà anh trai và sang làng của Thái để tìm gặp Diễm - một người bạn tốt, hiền lành bị bệnh nặng mới bị viện cho về quê vì bệnh quá nặng. Trong cái nhìn đối lập với người anh trai của Vĩnh, "Diễm mới đáng là một con người đúng nghĩa. Cơm rau, áo vải, học lực cao, kiến thức rộng, từng trải lại nhiều. Nó sống như cây thông. Minh là lau là sậy" [4, tr. 70]. Bệnh tình vô phương cứu chữa, Diễm phải lìa xa cõi đời khi còn quá trẻ. Cuộc sống thành thị nơi cả ba người họ đã đều có những tháng ngày kinh qua dường như có chút gì đó phiền lòng vương vấn, để rồi cả

ba họ đều cảm thấy vui vẻ, thoải mái hơn khi được gần nhau sống trong không khí đồng quê thuần hậu.

2.3. Người trí thức là nạn nhân của sự *thahóa và cám dỗ*

Sống trong xã hội đang dần được đô thị hóa với nhiều đam mê và hấp dẫn, trên con đường tìm vị trí cho mình người trí thức cũng có thể trở thành *nạn nhân của sự thahóa và cám dỗ*. Bên cạnh những người trí thức gắng gượng với đời, sống trọn với đam mê và luôn nhìn về phía trước cũng có những người trí thức tha hóa không tự kiểm chế bản thân trong bối cảnh xã hội nhiều cám dỗ và cám dỗ. Con người đô thị thường cũng nhiều lúc yếu mềm, ham vui, dễ bị cám dỗ, thích hưởng thụ, vui chơi, danh vọng vì thế nên có lúc bị sa chân lỡ bước. Đó là nhân vật "tôi" trong *Tôi làm thi sĩ* vì háo danh, sĩ diện muốn đốt cháy giai đoạn nên đã cố dùng đồng tiền để có thể có những sáng tác nhằm xuất bản tập thơ nhưng vô giá trị. Kết quả là mất cả chì lẫn chài, nợ nần chồng chất mà vẫn vô danh tiểu tốt. *Tội lỗi ngoài cánh cửa* là sự sa đọa, ăn chơi trác táng của một thầy kí. Vốn cuộc sống nghèo khổ, thầy kí cũng nai lưng đạp xe đi làm xa vất vả thức khuya dậy sớm, yêu vợ thương con lao động cật lực cả ngày để lo tương cày, mắm, gạo. Thế nhưng chỉ một ngày tết dương nghe theo bạn bè đồng nghiệp, anh mãi đi ăn nhậu, hành lạc, xem hát đêm khuya cũng không về. Và tội lỗi tày trời, đêm hôm ấy vợ anh trở dạ nhưng gặp phải ca khó nên không qua khỏi phải ra đi trong tình cảnh éo le trong khi người chồng không hề hay biết vẫn say sưa nghe hát, uống rượu. *Đời nó thế* lại là chân dung của anh Thông ở hai quãng đời với hai tính cách khác nhau. Thời còn là sinh viên anh vốn là chàng trai ngoan ngoãn hiền lành, hiếu thảo. Thế rồi cuộc sống thị thành cũng dần biến anh thành tội đồ chơi bời lêu lổng và thi trượt. Anh về quê sống với cha. Sau bảy năm cách biệt, thái độ ấy không còn giống khi anh chăm sóc bố mẹ "tôi" cách đây bảy năm. Đồng tiền làm anh mờ mắt thậm tệ, vợ con anh cũng vào hòa theo để bỏ anh sống như một kẻ ăn bám, một cái gai trong mắt cả nhà. Đọc *Xóm Rá*, ta cũng bắt gặp những trí thức đương thời là thầy kí già, là giáo viên sử địa, là sinh viên đại học cũng liều mạng nhảy

vào sào huyết ái tình với một số tiền nhất định. "Lão kí già chiều nào cũng che chiếc ô đen vá, đúng năm giờ rưỡi, không sai lệch mấy giây, lão ôm những quyển sổ sách lớn dưới tay đi qua. Ai cũng tưởng lão đi rất thẳng, nhìn về phía trước, nghiêm chỉnh như một nhà nho" [5, tr. 26] nhưng thực tình lão đang giấu ánh mắt thòm thèm dưới ô để liếc nhìn các cô gái nơi xóm Rá. Có những thầy giáo đã vợ, con đủ cả, mẫu mực trước học trò hay những sinh viên trước khi vào nhà chứa thì cũng vừa chia tay người yêu sau cuộc hẹn hò. Thế nhưng tất cả họ quên hết chức trách, danh dự và tình yêu để thỏa mãn sự hiểu kì, ăn chơi trác táng một cách bí ối. Đó là nỗi đau của một xã hội nhiễu loạn khi thị hiếu dân chủ đang xâm lấn nhưng không có định hướng đúng đắn, nền kinh tế thị trường coi đồng tiền là tất cả, không tiền có thể bán thân, có tiền mua gì cũng được kể cả ái tình và con người.

2.4. Người trí thức mạnh dạn thể nghiệm cái mới và luôn trăn trở về cuộc đời

Ngoài những tài năng và khát khao cống hiến cho đời, trí thức thời đại mới dám *mạnh dạn đến với cái mới, tự nhiên thể hiện những nhu cầu giải trí, vui chơi và đặc biệt là thể hiện tình yêu*. Những trí thức trẻ như Thông (*Đời nó thế*), những sinh viên, thầy giáo (*Xóm Rá*), thầy ký (*Tội lỗi ngoài cánh cửa*) đã không ngại ngừng vui chơi, thỏa mãn dục vọng đời thường. Nhưng bên cạnh những trí thức thỏa mãn cá nhân một cách thái quá ấy là những trí thức có tình yêu trong sáng, sẵn sàng hi sinh cho tình yêu, sẵn lòng đem tình yêu, lòng tốt, tin vào tính hướng thiện, dũng cảm đối diện với cái ác để thể hiện tình cảm suy nghĩ của mình với mong muốn phản đối cái ác, sự nhảm tâm của người đời để cứu rỗi những tâm hồn trong đêm tối. Đó là nhân vật "tôi" trong *Đời nó thế*, *Một đêm trăng đỏ*, Hoài trong *Lucie*, Linh trong *Xóm Rá*. Họ là những nhân vật tư tưởng của tác giả với những quan niệm và lối sống tốt đẹp, là vị cứu tinh cho những con người thấp cổ bé họng.

Như một lực lượng mới mang trong mình nhiều sứ mệnh và được cộng đồng coi trọng, người trí thức luôn có *những trăn trở về cuộc đời*. Người trí thức trong văn xuôi Ngọc Giao hiện lên không chỉ với nỗi buồn vỡ mộng mà

còn mang những nỗi buồn thời đại với những suy tư, trăn trở về cuộc đời. Đó là sự lên ngôi của đồng tiền và trụy lạc khiến cho danh dự, tài năng của con người không phải là thước đo tri thức. Muốn được học, muốn có việc làm nhiều khi phải đánh đổi cả cuộc đời và nhân phẩm. Nó làm cho thầy kí Thông hẳn học khôn nguôi, ám ảnh một nỗi buồn dai dẳng. Người trí thức bác sĩ Cung trong *Cầu sương* sống trong đam mê công việc, chân thành với vợ nhưng lại không được hạnh phúc bởi nhân tình rắc rối, tâm lí phức tạp mà anh không bình tĩnh, bản lĩnh để hiểu mình, hiểu vợ và vượt qua. Và cũng vì nguyên nhân sâu xa xưa kia, anh là một trí thức nghèo nên cuộc tình dang dở bởi sự cấm cản của cha mẹ người yêu. Sau này dù phần đầu trở thành một bác sĩ giỏi, là mẫu người thành công trong sự nghiệp nhưng với vết sẹo tâm lý Cung không thể xóa đi đã gây tổn thương và hụt hẫng cho người vợ trẻ cho dù anh rất mực yêu thương chăm sóc nâng như một bệnh nhân. Những hình bóng cũ của người yêu xưa vẫn còn quanh quẩn trong ngôi nhà và tâm trí Cung.

Người trí thức còn buồn bởi thời khó khăn loạn lạc người ta lừa bịp nhau để chà đạp lên ước mơ chính đáng của những người có tài năng, tâm huyết. Những văn sĩ trong tác phẩm *Quan báo*, *Tôi là thi sĩ* là những trí thức nạn nhân của những kẻ trục lợi háms tiền. Bên cạnh đó, những tác phẩm viết vội kiếm tiền đôi khi vì tẻ nhạt, vô vị bị người đời bỏ qua, không trân trọng. Đó là nỗi day dứt của những văn nhân chứng kiến cảnh những đứa con tinh thần của mình bị thờ ơ, dè bĩu, không ai để ý. Đó còn là sự căm cảnh, xót xa phải chứng kiến những thực tại đau lòng trong xã hội khi giá trị con người bị rẻ rúng trở thành trò chơi cho thiên hạ, bán thân nuôi miệng, chết không mảnh áo che thân. Văn sĩ Linh trong *Xóm Rá* là người bạn tốt của các cô gái làng chơi xóm Rá. Chứng kiến cảnh sống bệ rạc, xác mòn thân héo vì phục vụ khách của các cô gái bán hoa, lòng Linh dâng lên nỗi xót xa với những suy nghĩ về tình người và lương tri. Vốn là văn sĩ nghèo trải qua rất nhiều nghề kiếm sống, niềm cay đắng phải vật lộn với đời để sinh tồn

khiến cho anh đồng cảm và thấu hiểu hơn cho những số phận cô gái nơi xóm Rá. Anh như một chỗ dựa tinh thần, một nguồn động viên lớn cho những cô gái kia cố sống, phải sống để chờ một ngày tốt đẹp hơn. Dù xuất hiện không nhiều nhưng văn sĩ Linh trong tác phẩm này như vị cứu sinh của những thân phận sống trong bóng tối - những cô gái làng chơi xóm Rá. Chính anh với những vật lộn ở đời và sự đấu tranh tư tưởng luôn cố níu kéo những tia hi vọng mong manh để cứu rỗi cuộc đời, cho dù nó cũng chưa hẳn đã tìm ra nguồn sáng cuối con đường.

Không ít nhân vật trí thức ở thành thị bị tha hóa nhưng cũng có người nhanh chóng thức tỉnh trước những điều chân thực và tốt đẹp, làm chủ được bản thân để làm những điều có ý nghĩa. Nhiều trí thức trở thành người cứu nhân độ thế có thực trên cõi đời này khi họ đã chứng minh mình là người có học vấn, suy nghĩ chín chắn, có trách nhiệm với cuộc đời với những người lầm lạc, khổ cực cần được cứu vớt hoặc đánh thức những tội lỗi ở đời. Có thể kể đến sự an ủi của "tôi" dành cho Bảy Hoa trong *Phấn hương*, "tôi" dành cho Lucie, "tôi" cứu vớt đứa bé gái bị đối xử tàn nhẫn trong *Một đêm trắng đỏ*, Thái trong *Nhà quê*, Linh trong *Xóm Rá*. Những nhân vật trí thức này có thể coi là những người đã gánh đỡ những gian khổ cuộc đời cho nhân vật bé nhỏ, bất hạnh khác. Họ đã chứng tỏ mình có bộ óc mẫn tuệ của người có học. Họ luôn đứng trước những nguy cơ thách thức của thất bại và đói nghèo nhưng họ luôn cố gắng để khẳng định vai trò thích đáng tích cực của mình trong đời sống. Đặc biệt đó là vai trò khẳng định và giải quyết, định hướng cho những vấn đề về quyền con người và quyền làm người. Đó là sứ mệnh cao cả và cũng là vấn đề nhân loại Ngọc Giao đặt ra với trí thức nói riêng và với con người nói chung. Nhiều nhân vật trí thức đã là chỗ dựa tinh thần, định hướng tư tưởng và cũng có trí thức đã hành động để thực hiện sứ mệnh cao cả ấy. Đây có thể coi là nét khác biệt trong văn xuôi Ngọc Giao khi viết về người trí thức đương thời.

3. Kết luận

Trong văn xuôi Ngọc Giao, người trí thức hiện lên như một sản phẩm mang dấu ấn thời đại. Có ít nhiều học vấn, họ cũng có những ước mơ hoài bão lớn và nhiều người trong số họ cố gắng đập bằng khó khăn để sống với nghề. Có những người trở thành điểm tựa cho những kẻ thấp cổ bé họng bị cuộc đời xô đẩy vào hang hùm, miệng rắn nhưng cũng không ít người không làm chủ được bản thân phải sống trong bi kịch tình yêu hoặc bị đồng tiền cám dỗ hoặc là hậu quả của xã hội đồng tiền, có những trí thức có nhân phẩm nhưng cũng có những trí thức rơm vô tài, háo danh, ăn chơi trác táng, không làm chủ được bản thân và giữ được chân lý đúng đắn mà họ đã được học hành dạy dỗ. Cuộc đời của họ gắn liền với những bối cảnh xã hội đang vận động và biến đổi theo hướng đô thị hóa có dấu vết của nền kinh tế thị trường. Phần lớn họ đều rơi vào tình cảnh đáng thương, bị kịch tự mâu thuẫn trong lòng mình hoặc chính họ tạo nên một bi kịch khác có liên quan trong cốt truyện. Trong tư tưởng một số nhân vật, dù chứng kiến hoặc trải qua những điều đau đớn bất công nhưng trong họ vẫn tiềm ẩn một niềm tin, một hi vọng mong manh, một tư tưởng đấu tranh ngấm ngầm để bảo vệ, nâng đỡ an ủi những con người thấp cổ bé họng. Viết về họ, Ngọc Giao đã có những khơi sâu và khắc họa riêng về hình ảnh người trí thức trong bối cảnh xã hội đương thời khi đang dần tìm đường để khẳng định vị thế xã hội, hòa nhập với cuộc sống mới và làm tròn sứ mệnh của mình.

TÀI LIỆU THAM KHẢO/ REFERENCES

- [1]. T. H. T. Nghiem, "Formation basics of Ngoc Giao's prose characteristics," *Journal of Science and Technology*, vol. 3, no. 179, pp. 3-9, 2018.
- [2]. T. H. T. Nghiem, "The art of character building in writings by Ngoc Giao," *VietNam journal of social science manpower*, vol. 3, pp. 90-98, 2018.
- [3]. N. Giao, *Collection of short stories "Dot huong lo cu"*. Literature Publishing House, Hanoi, 2012.
- [4]. N. Giao, *"Nha que" Novel*. Hanoi Publishing House, Hanoi, 2011.
- [5]. N. Giao, *"Xom Ra" Novel*. Hanoi Publishing House, Hanoi, 2011.